Józef Alojzy Baron Pukalski

z Bożéj i Stolicy Apostolskiéj łaski Biskup Tarnowski,

Ojca Świętego Prałat domowy i Asystent Tronu Papieskiego, hrabia rzymski, Jego c. k. Apostolskiéj Mości rzeczywisty Radca tajny Kawaler Orderu Franciszka Jòzefa i t. d. i t. d.

Wielebnemu Duchowieństwu i Wszystkim Wiernym Dyecezanom Pozdrowienie i Błogosławieństwo w Panu.

Pod dniem 12. Lutego 1879 L. 746 zapowiedzieliśmy Przewielebnemu klerowi dyecezalnemu radośną nowinę, że Jego Świątobliwość Papież Leon XIII. z okazyi zbliżającéj się rocznicy wyboru swego na katedre Piotra św. w Rzymie, postanowił ogłosić całemu światu katolickiemu odpust zupełny na sposób powszechnego jubileuszu. Pismo to apostolskie nadeszło do Nas, które w całéj rozciągłości tak w tekście oryginalnym jak i w tłomaczeniu udzielamy. Treść jego jest następująca:

LEO PP. XIII.

UNIVERSIS CHRISTI FIDELIBUS

PRAESENTES LITTERAS INSPECTURIS

SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM!

Pontifices Maximi Praedecessores Nostri ex veteri Romanae Ecclesiae instituto, ab ipso susceptae Apostolicae servitutis initio, caelestium munerum thesauros universis fidelibus paterna liberalitate aperire et communes in Ecclesia preces indicere consueverunt, ut ipsis spiritualis et salutaris lucri opportunitatem praeberent, atque ut eosdem ad aeterni Pastoris auxilium precibus, piaculari-

LEON PAPIEŻ XIII.

WSZYSTKIM WIERNYM CHRYSTUSOWYM

KTÓRZY TO PISMO CZYTAĆ BĘDĄ

POZDROWIENIE I APOSTOLSKIE BŁOGOSŁAWIEŃSTWO!

Najwyżsi Pasterze, Poprzednicy Nasi dawnym Rzymskiego Kościoła obyczajem, zwykli byli zaraz po objęciu Apostolskiego urzędu, otwierać niebieskich darów skarby ze szczodrością ojcowską wszystkim wiernym i wspólne w Kościele modły zarządzać, aby im podać sposobność duchownego i zbawiennego pożytku i pobudzić ich do tego, iżby modlitwami, pokutnemi uczynkami i wspoma-

bus operibus et solatiis pauperum conciliandum excitarent. Quod quidem ex una parte tamquam auspicale donum erat, quod supremi Religionis Antistites ab exordio Apostolici ministerii filiis in Christo suis largiebantur, ac veluti sacrum pignus illius caritatis, qua Christi familiam complectebantur; ex altera vero solemne erat christianae pietatis et virtutis officium, quo fideles cum suis Pastoribus visibili Ecclesiae Capiti conjuncti fungebantur apud Deum, ut Pater misericordiarum non modo gregem suum, ut S. Leonis verbis utamatur, [1]), *sed et ipsum Pastorem ovium suarum* propitius respiceret, adjuvaret et custodire *dignaretur ac pascere.*

Hoc Nos consilio adducti, appropinquante jam Natali die electionis Nostrae, Praedecessorum Nostrorum exempla secuti indulgentiam ad instar generalis Iubilaei universo orbi catholico denunciare constituimus. Apprime enim novimus quam necessaria sit infirmitati Nostrae in arduo ministerio quod sustinemus, divinorum charismatum copia; novimus diuturno experimento quam luctuosa sit temporum in quae incidimus conditio, et quibus quantisque in fluctibus praesenti aevo Ecclesia laboret: ex publicis autem rebus in deterius ruentibus, ex funestis impiorum hominum consiliis, ex ipsis coelestis censurae minis, quae jam in aliquos severe incubuit graviora in dies mala obventura formidamus.

Jamvero cum peculiare Jubilaei beneficium eo spectet, ut expientur animi labes, poenitentiae et caritatis opera exerceantur, precationum officia adhibeantur impensius—et cum sacrificia iustitiae et preces, quae concordi totius Ecclesiae studio offeruntur, usque adeo grata sint Deo ac frugifera, ut divinae pietati vim facere videantur, firmiter confidendum est fore, ut Pater coelestis plebis suae humilitatem respiciat et conversis in melius rebus optatam suarum miserationum lucem ac solatium adducat. Nam *si* ut idem Leo

[1]) Serm. III., al. V., in Anniv. Assumpt. suae.

ganiem ubogich wyjednywali u wiecznego Pasterza pomoc. Co z jednéj strony było niejako wstępnym upominkiem, którym Najwyżsi Przewodnicy religijni, rnzpoczynając Apostolskie urzędowanie, swoje w Chrystusie dziatki obdarzali i jakoby świętym zadatkiem onéj miłości, którą obejmowali Chrystusową rodzinę; z drugiéj zaś strony uroczystym pobożności chrześciańskiéj i cnoty obowiązkiem, który wierni wraz ze swoimi Pasterzami, połączeni z widomą Głową Kościoła spełniali przed Bogiem, aby Ojciec miłosierdzia nie tylko na swoją trzodę lecz także, iż użyjemy słów św. Leona [1]), *i najsamego Pasterza owieczek swoich,* łaskawie wejrzał, wspomagał go, i raczył *go zachowywać i paść.*

Tymto powodowani zamiarem, gdy się już zbliża rocznica Naszego wyboru, postanowiliśmy, idąc za przykładem Poprzedników Naszych, ogłosić odpust na sposób powszechnego Jubileuszu wszemu światu katolickiemu. Dobrze bowiem wiemy, jak potrzebną jest nieudolności Naszéj w trudnem urzędowaniu, które sprawujemy, obfitość łask Bożych; wiemy z długiego doświadczenia, jak opłakanem jest czasów, w których żyjemy, położenie i jak wielkie burze w obecnym wieku na Kościół uderzają; coraz gorszy zaś obrót spraw publicznych, zgubne bezbożnych ludzi zamiary i same groźby kar bożych, które srodze już nad niektórymi zawisły, coraz cięższych nieszczęść wzniecają obawę.

Ponieważ zaś właściwe Jubileuszu dobrodziejstwo do tego zmierza, aby dusze z grzechów się oczyszczały, aby uczynki pokuty i miłosierdzia wykonywane, a modły błagalne usilniéj były czynione — i gdy ofiary sprawiedliwości i modlitwy, zgodną całego Kościoła gorliwością składane, tak Bogu są miłe i płodne w owoce, iż bożemu miłosierdziu gwałt czynić się zdają: mocno ufać trzeba, iż Ojciec niebieski wejrzy na pokorę ludu swojego i dawszy pomyślną zmianę użyczy pożądanego zmiłowań swoich

[1]) Serm. III., al. V., in Anniv. Assumpt. suae.

Magnus ajebat [1]), *donata nobis, per Dei gratiam, morum correctione, spirituales inimici vincantur, etiam corporeorum nobis hostium fortitudo succumbet, et emendatione nostra infirmabuntur, quos graves nobis, non ipsorum merita, sed nostra delicta fecerunt.* Quapropter omnes et singulos Catholicae Ecclesiae filios enixe hortamur et rogamus in Domino, ut Nostris suas etiam conjungant preces, supplicationes et christianae disciplinae ac pietatis officia, atque oblata hac Jubilaei gratia, hoc coelestium miserationum tempore, in animarum suarum lucrum et Ecclesiae utilitatem, Deo juvante, studiosissime utantur.

Itaque de Omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa ligandi atque solvendi potestate, quam Nobis Dominus licet indignis contulit, universis et singulis utriusque sexus Christi fidelibus in alma urbe Nostra degentibus, vel ad eam advenientibus, qui Sancti Joannis de Laterano, Principis Apostolorum et S. Mariae Majoris Basilicas a Dominica prima Quadragesimae, nimirum a die secunda Martii usque ad diem primam Junii inclusive, quae erit Dominica Pentecostes, bis visitaverint, ibique per aliquod temporis spatium pro Catholicae Ecclesiae et hujus Apostolicae Sedis prosperitate et exaltatione, pro extirpatione haeresum omniumque errantium conversione, pro Christianorum Principum concordia ac totius fidelis populi pace et unitate ac juxta mentem Nostram pias ad Deum preces effuderint, ac semel intra praefatum tempus esurialibus tantum cibis utentes jejunaverint, praeter dies in quadragesimali indulto non comprehensos, aut alias simili stricti juris jejunio ex praecepto Ecclesiae consecratos, et peccata sua confessi sanctissimum Eucharistiae Sacramentum susceperint, et aliquam eleemosynam in pauperes vel in pium aliquod opus, prout unicuique devotio suggeret, ero-

[1]) Serm. I. de Quadrag.

światła i pociechy. Bo jeżeli, jak mówił tenże Leon Wielki [1]), *przez naprawę obyczajów, daną nam złaski Bożéj, zwyciężeni zostają duchowni nieprzyjaciele, cielesnych także nieprzyjaciół ulegnie nam siła, a przez naszą poprawę osłabieni zostaną ci, których nam groźnemi uczyniły nie ich zasługi, lecz nasze występki.* Dla tego wszystkich synów Kościoła katolickiego i każdego z nich osobno usilnie upominamy i prosimy w Panu, aby z Naszemi swoje także połączyli prośby, błagania, i chrześciańskich ćwiczeń i pobożności uczynki i aby z ofiarowanéj téj Jubileuszu łaski, w tym czasie zmiłowań niebieskich, przy pomocy Bożéj jak najstaranniéj korzystali dla dobra dusz swoich i pożytku Kościoła.

Ufni przeto w miłosierdzie Wszechmocnego Boga i w powagę błogosławionych Apostołów Piotra i Pawła, na mocy onéj władzy związywania i rozwiązywania, którą Pan Nam lubo niegodnym udzielił, wszystkim i każdemu z osobna obojéj płci wiernym Chrystusowym, w tém przezacném mieście Naszém mieszkającym, lub doń przybywającym, którzy Bazyliki św. Jana Lateraneńskiego, książęcia Apostołów i Najśw. Panny Większéj od Niedzieli pierwszéj postu, to jest od dnia 2. Marca aż do dnia pierwszego Czerwca włącznie, w którym przypada Niedziela Zielonych Świąt, dwa razy odwiedzą, i tamże przez niejaki przeciąg czasu za pomyślność i podwyższenie Kościoła katolickiego i téj Stolicy Apostolskiéj, za wykorzenienie kacerstw i za nawrócenie wszystkich błądzących, za zgodę Władców chrześciańskich, za całego ludu wiernego spokój i jedność i według Naszéj intencyi pobożnie się modlić będą, i raz w ciągu tego czasu postnych tylko używając pokarmów pościć będą, a to w dniach, które dyspensą wielkopostną nie są objęte, albo oprócz tego na mocy przykazania kościelnego podobnież nie są jako dni ścisłego postu ustanowione, a wyspowiadawszy się z grzechów swoich, Przenajświętszy Sakrament Ołtarza przyjmą i jałmu-

[1]) Serm. I. de Quadrag.

gaverint; ceteris vero extra urbem praedictam ubicumque degentibus, qui tres Ecclesias ejusdem Civitatis aut loci, sive in illius suburbiis existentes, ab Ordinariis locorum vel eorum Vicariis seu Officialibus, aut de eorum mandato et ipsis deficientibus per eos qui ibi curam animarum exercent designandas, bis, vel si duae tantum ibi adsint Ecclesiae, ter, aut si dumtaxat una, sexies, spatio trium praedictorum mensium visitaverint, aliaque recensita opera devote peregerint, plenissimam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, sicut in anno Jubilaei visitantibus certas Ecclesias intra et extra urbem memoratam concedi consuevit, concedimus et impertimus; annuentes etiam ut haec indulgentia animabus, quae Deo in caritate conjunctae ex hac vita migraverint, per modum suffragii applicari possit et valeat. Praeterea locorum Ordinariis indulgemus, ut Capitulis et Congregationibus tam saecularium quam regularium, sodalitatibus, Confraternitatibus, Universitatibus, seu Collegiis quibuscumque memoratas Ecclesias processionaliter visitantibus, easdem visitationes ad minorem numerum pro suo prudenti arbitrio reducere queant.

Concedimus vero ut navigantes et iter agentes, ubi ad sua domicilia seu alio ad certam stationem se receperint, operibus suprascriptis peractis et visitata sexies Ecclesia Cathedrali vel Majori, aut parochiali loci eorum domicilii, seu stationis hujusmodi, eamdem Indulgentiam consequi possint et valeant. Regularibus vero personis utriusque sexus, etiam in claustris perpetuo degentibus, nec non aliis quibuscumque tam laicis quam Ecclesiasticis, saecularibus vel regularibus in carcere aut captivitate existentibus, vel aliqua corporis infirmitate seu alio quocumque impedimento detentis, qui memorata opera vel eorum aliqua praestare ne-

żnę jaką na ubogich, lub na pobożne jakie dzieło, według tego jak każdemu jego pobożność do myśli poda, udzielą; innym zaś wszystkim, gdziekolwiek po za obrębem wspomnionego miasta przebywającym, którzy trzy Kościoły tegoż miasta lub miejscowości lub na przedmieściach tychże istniejące, które będą wyznaczone przez Rządców Dyecezyi albo przez ich Wikaryuszów czyli Officyałów, lub z ich polecenia albo gdzie takowych nie ma, przez tych którzy tam dusz starownictwo sprawują, dwa razy, albo jeżeli dwa są tylko Kościoły, trzy razy, albo gdzie jeden tylko, sześć razy w ciągu trzech wspomnionych miesięcy odwiedzą i inne wyżéj wyszczególnione uczynki pobożnie wykonają, najzupełniejszy grzechów ich Odpust tak jak w roku jubileuszowym zwykł być odwiedzającym pewne Kościoły wewnątrz i zewnątrz wspomnionego miasta udzielanym, nadajemy i udzielamy; zezwalając oraz aby ten odpust za dusze, które miłością z Bogiem połączone z tego świata zeszły, sposobem wstawienia się mógł być ofiarowany. Oprócz tego Rządców Dyecezyi upoważniamy, aby Kapitułom, Zgromadzeniom tak świeckim jak i zakonnym, stowarzyszeniom, Bractwom, Uniwersytetom i Kollegiom jakimkolwiek, które processyonalnie będą odwiedzać wymienione Kościoły, mogli zmniejszać liczbę takowych nawiedzin według słusznego rozumienia swego.

Pozwalamy zaś, aby żeglujący lub podróżujący, gdy do miejsc zamieszkania swego, lub do innego stałego miejsca przybędą, powyższych uczynków dopełniwszy i odwiedziwszy sześć razy kościół Katedralny, lub inny znaczniejszy, albo parafialny w miejscu swego zamieszkania, lub takowego pobytu, tegoż odpustu dostąpić mogli. Osobom zaś zakonnym obojéj płci, nawet takim, które pod klauzurą stale zostają, niemniéj innym jakimkolwiek tak nieduchownym, jak i duchownym, świeckim lub zakonnym, które w więzieniu lub niewoli zostają, albo jaką ciała niemocą lub inną jaką przeszkodą powstrzymanym, któreby nie mogły dopełnić

quiverint, ut illa Confessarius ex actu approbatis a locorum Ordinariis in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare possit, eaque injungere, quae ipsi poenitentes efficere poterunt, cum facultate etiam dispensandi super Communione cum pueris, qui nondum ad primam Communionem admissi fuerint, pariter concedimus atque indulgemus.

Insuper omnibns et singulis Christi fidelibus tam laicis quam Ecclesiasticis, saecularibus et regularibus, cujusvis Ordinis et Instituti etiam specialiter nominandi, licentiam concedimus et facultatem, ut sibi ad hunc effectum eligere possint quemcumque presbyterum Confessarium, tam saecularem quam regularem, ex actu approbatis (qua facultate uti possunt etiam Moniales, Novitiae, aliaeque mulieres intra claustra degentes, dummodo Confessarius approbatus sit pro Monialibus) qui eosdem vel easdem intra dictum temporis spatium ad confessionem apud ipsum peragendam accedentes animo praesens Iubilaeum consequendi et reliqua opera ad illud lucrandum necessaria adimplendi, hac vice et in foro conscientiae dumtaxat, ab excommunicationis, suspensionis, et aliis Ecclesiasticis sententiis et censuris, a jure vel ab homine quavis de causa latis seu inflictis, etiam Ordinariis locorum et Nobis seu Sedi Apostolicae, etiam in casibus cuicumque ac Summo Pontifici et Sedi Apostolicae *speciali licet modo* reservatis, et qui alias in concessione quantumvis ampla non intelligerentur concessi, nec non ab omnibus peccatis et excessibus quantumcumque gravibus et enormibus, etiam iisdem Ordinariis ac Nobis et Sedi Apostolicae, ut praefertur, reservatis, injuncta ipsis poenitentia salutari aliisque de jure injungendis, et, si de haeresi agatur, abjuratis prius et retractatis erroribus, prout de jure, absolvere; nec non vota quaecumque etiam jurata ac Sedi Apostolicae reservata (castitatis, religionis et obligationis, quae a tertio acceptata fue-

powyższych pobożnych uczynków, lub niektórych z pomiędzy tychże, podobnież pozwalamy, aby Spowiednik z pomiędzy tych, którzy od Rządców Dyecezyi do słuchania spowiedzi są upoważnieni, takowe uczynki pobożne mógł zamienić na inne, lub na inny czas najbliższy odroczyć i wyznaczyć takie, jakie spowiadający się będą mogli dopełnić z władzą także dyspensowania od kommunii takie dzieci, które jeszcze do pierwszéj kommunii dopuszczone nie były.

Nadto wszystkim wiernym Chrystusowym w ogólności i każdemu z osobna, tak nieduchownym, jak i duchownym, świeckim i zakonnym jakiegokolwiek Zakonu lub Instytutu, któryby nawet szczegółowo wymienić należało, dajemy pozwolenie i upoważnienie, aby sobie do tego celu wybrać mogli na spowiednika jakiegokolwiek kapłana, bądź świeckiego bądź zakonnego, z pomiędzy tych którzy do słuchania spowiedzi są approbowani (z któréj to wolności mogą korzystać także Zakonnice, Nowicyuszki i inne niewiasty, w obrębie klauzury zostające, byleby spowiednik był approbowany dla Zakonnic) któryby im gdy w ciągu wspomnionego czasu do odprawienia przed nim spowiedzi w celu dostąpienia niniejszego jubileuszu i z zamiarem dopełnienia innych uczynków do pozyskania tegoż potrzebnych przystąpią, tym razem i tylko w trybunale sumienia, od klątwy, suspensy, i innych kościelnych wyroków lub cenzur, w któreby z prawa lub orzeczenia władzy dla jakiéjkolwiek przyczyny byli popadli, i to od takich nawet, które Rządcom Dyecezyi i Nam czyli Stolicy Apost. także w wypadkach komukolwiek tudzież Papieżowi i Stolicy Apost. *choćby specyalnym sposobem* rezerwowanych, a które innym razem w upoważnieniu nawet najobszerniejszem nie mogłyby być uważane za zawarte — nie mniéj od wszystkich grzechów i przestępstw jakkolwiek ciężkich i wielkich, choćby Rządcom Dyecezyi i Nam czyli Stolicy Apostolskiéj, jak się rzekło, rezerwowanych, rozgrzeszenie udzielić mógł, nakładając im zbawienną pokutę i inne uczynki, które z prawa nało-

rint, seu in quibus agatur de praejudicio tertii semper exceptis, nec non poenalibus, quae praeservativa a peccato nuncupantur, nisi commutatio futura judicetur ejusmodi, ut non minus a peccato committendo refrenet, quam prior voti materia) in alia pia et salutaria opera commutare, et cum poenitentibus hujusmodi in sacris ordinibus constitutis, etiam regularibus, super occulta irregularitate ad exercitium eorumdem ordinum, et ad superiorum assecutionem, ob censurarum violationem dumtaxat contracta, dispensare possit et valeat.

Non intendimus autem per praesentes super alia quavis irregularitate sive ex delicto sive ex defectu, vel publica vel occulta aut nota, aliave incapacitate aut inhabilitate quoquomodo contracta dispensare, vel aliquam facultatem tribuere super praemissis dispensandi seu habilitandi et in pristinum statum restituendi etiam in foro conscientiae; neque etiam derogare Constitutioni cum appositis declarationibus editae a fel. rec. Benedicto XIV. Praedecessore Nostro, quae incipit *Sacramentum poenitentiae*; neque demum easdem praesentes iis qui a Nobis et Apostolica Sede, vel ab aliquo Praelato, seu Judice ecclesiastico nominatim excommunicati, suspensi, interdicti, seu alias in sententias et censuras incidisse declarati, vel publice denunciati fuerint, nisi intra praedictum tempus satisfecerint, et cum partibus, ubi opus fuerit, concordaverint, ullo modo suffragari posse aut debere. Quod si intra praefinitum terminum, judicio Confessarii, satisfacere non potuerint, absolvi posse concedimus in foro conscientiae ad affectum dumtaxat assequendi

żone być powinny, a jeżeliby szło o kacerstwo, po poprzedniem wyrzeczeniu się i cofnięciu błędów, jak to prawo wymaga — tudzież aby takowy spowiednik mógł śluby jakiekolwiek nawet zaprzysiężone i Stolicy Apostolskiéj rezerwowane (wyjąwszy wszakże śluby czystości, wstąpienia do zakonu i przyrzeczeń, które przez trzecie osoby przyjęte zostały, a których niedopełnienie byłoby z uszczerbkiem praw osób trzecich połączone, wyjąwszy także śluby karzące, które zowią chroniącemi od grzechu, jeżeli zamiana ich nie zdałaby się taką, którąby nie mniéj powstrzymywała od popełnienia grzechu, jak przedmiot pierwotnego ślubu) na inne pobożne i zbawienne uczynki zamienić i penitentów takich, jeżeli mają wyższe święcenia, nawet zakonników, dyspensować od tajnéj nieprawidłowości *(irregularitas)* a to tym celem, iżby mogli wykonywać funkcye tymże święceniom właściwe i dostąpić dalszych święceń, jeżeli w taką nieprawidłowość popadali tylko przez pogwałcenie cenzur.

Nie jest atoli zamiarem Naszym dyspensować niniejszem od innéj jakiéjkolwiek nieprawidłości bez różnicy czy kto popadł w nią z własnéj winy, lub z powodu wady, i od innych niezdolności lub niesposobności, czy takowa jest jawna, lub tajna, lub wiadoma, ani téż udzielać władzy dyspensowania od tychże, lub rehabilitowania i do pierwotnego stanu przywracania, choćby tylko w trybunale sumienia; podobnie też nie jest zamiarem Naszym uchylać konstytucyi wraz z odnośnemi objaśnieniami wydanéj przez ś. p. Benedykta XIV. Poprzednika Naszego, a zaczynającéj się od słów *Sacramentum Poenitentiae.* Nie mogą tèż ani powinni z niniejszych postanowień korzystać ci, którzy przez Nas i Stolicę Apostolską lub przez jakiego Dostojnika albo Sędziego duchownego zostali imiennie exkommunikowani, suspendowani, interdyktem obłożeni, albo za popadłych w kary i cenzury uznani lub publicznie ogłoszeni zostali, jeżeli w oznaczonym czasie zadość uie uczynią i ze stronami, gdzieby tego była potrzeba, się nie ugodzą. Gdyby w ciągu

indulgentias Iubilaei, injuncta obligatione satisfaciendi statim ac poterunt.

Quapropter in virtute sanctae obedientiae tenore praesentium districtae praecipimus atque mandamus omnibus et quibuscumque Ordinariis locorum ubicumque existentibus, eorumque Vicariis et Officialibus, vel ipsis deficientibus, illis, qui curam animarum exercent, ut cum praesentium Litterarum transsumpta, aut exempla etiam impressa acceperint, illa, per suas Ecclesias ac Dioeceses, Provincias, Civitates, Oppida, Terras et loca publicent, vel publicari faciant, populisque etiam Verbi Dei praedicatione; quoad fieri possit, rite praeparatis, Ecclesiam seu Ecclesias visitandas ut supra designent.

Non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, praesertim quibus facultas absolvendi in certis tunc expressis casibus ita Romano Pontifici pro tempore existenti reservatur, ut nec etiam similes vel dissimiles Indulgentiarum et facultatum hujusmodi concessiones, nisi de illis expressa mentio aut specialis derogatio fiat, cuiquam suffragari possint; nec non regula de non concedendis Indulgentiis ad instar, ac quorumcumque Ordinum et Congregationum sive Institutorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus, privilegiis quoque indultis, et Litteris Apostolicis eisdem Ordinibus, Congregationibus, et Institutis illorumque personis quomodolibet concessis, approbatis, et innovatis: quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus, specialis specifica expressa et individua, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu alia quaevis expressio habenda, aut alia aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum teno-

oznaczonego czasu, według zdania spowiednika, zadosyć uczynić nie mogli, pozwalamy, aby w trybunale sumienia rozgrzeszeni zostali jedynie dla dostąpienia odpustu jubileuszowego, z nałożeniem obowiązku zadość uczynienia zaraz, skoro będą mogli.

Przeto w moc świętego posłuszeństwa niniejszem stanowczo polecamy i nakazujemy wszystkim w ogóle i każdemu z osobna Rządcom dyecezyi, gdziekolwiek będącym, ich Wikaryuszom i Officiałom, a gdzie ich nie ma, tym, którzy dusz starownictwo sprawują, aby skoro niniejszego listu odpisy lub egzemplarze drukowane otrzymają, ogłosili je lub ogłosić kazali w swoich kościołach i dyecezyach, prowincyach, miastach, miasteczkach, wsiach i miejscowościach i ludowi o ile można, także przez słowa Bożego opowiadanie przygotowanemu, oznaczyli kościół lub kościoły, które jak o tem wyżej powiedziano odwiedzane być mają.

Postanawiamy zaś to pomimo konstytucyi i rozporządzeń Apostolskich, zwłaszcza tych, któremi władza rozgrzeszania w pewnych tamże wyrażonych wypadkach każdoczesnemu Papieżowi tak jest zastrzeżona, iż ani podobne ani odmienne nadanie odpustów lub upoważnień takich nie mogą przysłużać komukolwiek, jeżeli o nich nie ma wyraźnéj wzmianki lub osobnego uchylenia; również pomimo zasady nieudzielania odpustów na podobieństwo innych, pomimo jakimkolwiek zakonom, zgromadzeniom, lub instytutom właściwych choćby przysięgą, zatwierdzeniem Apostolskiem, lub innym jakim sposobem zawarowanych statutów i zwyczajów, lub nadanych przywilejów i listami apostolskiemi tymże zakonom, zgromadzeniom i instytutom i ich członkom jakimkolwiek sposobem udzielonych, zatwierdzonych i ponowionych; które to wszystkie i każde z osobna, chociażby o nich i o ich całem brzmieniu osobną, szczegółową, wyraźną i osobistą, nie zaś ogólnemi tejże samej doniosłości klauzulami, wzmiankę uczynić, lub inne jakie wyrażenie zamieścić, albo inną jaką osobną formę do tego użyć należało, brzmienie ich niniejszem za dostatecznie wyrażone, a

res praesentibus pro sufficienter expressis, ac formam in iis traditam pro servata habentes, hac vice specialiter nominatim et expresse ad effectum praemissorum, derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque. Ut autem praesentes Nostrae, quae ad singula loca deferri non possunt, ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus ut praesentium transsumptis vel exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, ubicumque locorum et gentium eadem prorsus fides habeatur, quae haberetur ipsis praesentibus, si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris die XV. mensis Februarii Anno MDCCCLXXIX. Pontificatus Nostri anno primo.

L. Card. Nina.

formę w nich przepisaną za dopełnioną uznając, tym razem szczegółowo imiennie i wyraźnie do celu powyższego uchylamy, wraz z wszystkiem, coby się temu sprzeciwiało. Aby zaś niniejsze pismo Nasze, które do wszystkich miejsc dostać się nie może, tem łatwiéj doszło do wiadomości wszystkich, chcemy, aby odpisom tegoż lub też drukowanym egzemplarzom, ręką jakiego notaryusza publicznego podpisanym i pieczęcią osoby godność kościelną piastującéj opatrzonym, wszędzie tak całe dawano wiarę, jak samemu niniejszemu pismu, gdyby było przedstawione lub okazane.

Dan w Rzymie u Św. Piotra, pod pieczęcią Rybaka, dnia XV. miesiąca Lutego, roku 1879. Pontyfikatu Naszego roku pierwszego.

L. Kardynał Nina.

Odnośnie do ogłoszonego wyżéj pisma Apostolskiego, które wraz z listem Naszym pasterskim w najbliższą Niedzielę lub Święto z ambony odczytać należy, zarządzamy co następuje:

1) Począwszy od dnia, w którym niniejszy list pasterski zostanie z ambony ogłoszony, aż do ukończenia odpustu jubileuszowego ma być w każdą Niedzielę i Święto podczas prymaryi lub sumy, tudzież podczas nieszporów wystawiony Przenajświętszy Sakrament w puszce, po sumie i nieszporach odmówi kapłan z ludem 5 pacierzy na intencyą Ojca Świętego, oprócz modlitw za Ojca św. i kościół, rozporządzeniem, z dnia 9. Marca 1878 L. 1188 w Kurendzie VIII. z r. 1878 nakazanych.

2) Na zakończenie Jubileuszu t. j. 1. Czerwca po półgodzinném dzwonieniu we wszystkie dzwony, odprawią się uroczyste nieszpory z wystawieniem Przenajśw. Sakramentem w monstrancyi z kazaniem. Po nieszporach Litania o Wszystkich Św. z wierszami i modlitwami, z Psalmem 116. i wierszami jak w książeczce jubileuszowéj, z suplikacyami i procesyą, wśród któréj zaintonuje kapłan Te Deum laudamus i t. d. po którym odśpiewa Benedicamus Patrem et Filium z modlitwami Deus cujus misericordiae non est numerus i za Ojca św. Deus omnium fidelium Pastor et Rector. W kościołach tych, w których przez 3 dni Zielonych Świąt odprawia się 40 godzinne nabożeństwo, procesya, ale tylko sama procesya na zakończenie Jubileuszu ma być opuszczona, zaś całe zresztą nabożeństwo wraz z Te Deum laudamus, ma być odprawione przed Przenajśw. Sakramentem.

Aby dostąpić odpustu jubileuszowego, potrzeba ściśle dopełnić warunków przez Ojca św. przepisanych, a tymi są:

a) Odwiedzenie kościołów. b) Modlitwa przy odwiedzaniu. c) Post. d) Spowiedź. e) Komunia, f) Jałmużna.

do *a)* Należy odwiedzić 3 kościoły dwa razy, albo 2 kościoły 3 razy, albo 1 kościół 6 razy. W Tarnowie należy odwiedzić 3 kościoły dwa razy t. j. kościół kate-

dralny, kościół OO. Bernardynów i kościołek P. Maryi na Burku z 3. stacyami tamże przed 3. ołtarzami odprawiać się mającymi. Po parafiach wskażą Przewielebni dusz pasterze kościoły lub kościół odwiedzać się mający. Gdyby kto z powodu natłoku lub innego powodu do kościoła na stacyą jubileuszową wskazanego wejść nie mógł, może nabożeństwo jubileuszowe odprawić i przed kościołem, na progu lub w przedsionku. Na prośbę Naszą z dnia 3. Marca Jego Świątobliwość Ojciec św. Leon XIII. dozwolił wyznaczać po parafiach na odwiedziny jubileuszowe także kaplice na cmentarzach, w polach lub we wsi czy to prywatnie czy procesyonalnie, byleby te kaplice były publicznéj czci Bożéj poświęcone i w którychby mszę św. wolno było odprawiać. Procesyi Ojciec św. nie przepisał. Że zaś odprawianie solennych procesyj jubileuszowych uważa za właściwe i odpowiedne, widzimy z powyższego pisma apostolskiego, w którém Ojciec św. upoważnił Rządców dyecezyj, aby kapitułom, bractwom i t. d., któreby wspólnie i procesyonalnie odbywały jubileuszowe nawiedzanie kościołów, mogli zmniejszać liczbę tych nawiedzeń. W duchu tedy tego pisma apostolskiego, zważywszy nadto jak gorąco pragnie nasz lud procesyj, życzymy sobie i polecamy, aby Przewielebni dusz pasterze takie procesye do kościółka drugiego, jeżeli jest w parafii albo do kaplic urządzali, ludowi z ambony zapowiedzieli, a ktoby w takiéj publicznéj procesyi jubileuszowéj uczestniczył, temu to uczestnictwu za 3 krotne odwiedzenie kościoła poczytane będzie.

do *b)* Drugim warunkiem jest modlitwa przy nawiedzaniu kościołów. Modlić się trzeba za *pomyślność i podwyższenie kościoła katolickiego i św. Stolicy Apostolskiéj, za wykorzenienie kacerstw, za nawrócenie wszystkich błądzących, za zgodę Panów czyli Władców chrześciańskich, za spokój i jedność całego ludu naszego i według intencyi Ojca św.* Jak długo się modlić i jakich słów używać, nie jest przepisane. Może więc każdy odprawiać modlitwy tak, jak są podane w książeczkach jubileuszowych z polecenia Naszego wydanych, może je odprawiać w inny sposób, jaki mu własna jego pobożność poda. Kto nie uczestniczy w procesyi jubileuszowéj, a czytać nie umié, ten może przy każdém odwiedzeniu odmówić na intencyą wyżéj wskazaną 5 Ojcze Nasz, 5 Zdrowaś Maryo i 1 Wierzę w Boga Ojca.

do *c)* Trzecim warunkiem jest post ścisły przez jeden dzień t. j. nie tylko wstrzymać się należy od mięsnych potraw, ale nadto raz na dzień do sytości się posilić można w południe, na wieczór tylko skromne posilenie wziąść można. Ten post zaś trzeba odprawić w taki dzień, który skądinąd nie jest już obowiązkowym dniem postu, nie można go więc odprawiać we środy, piątki i soboty wielkiego postu, w suchedni, w wilią do Zielonych świątek. Nawet tacy, którzy z powodu wieku lub innych kanonicznych przyczyn wolni są od ścisłego postu, muszą go odprawić, jeżeli chcą dostąpić odpustu jubileuszowego, mogą jednak w razie niemożności odprawienia takowego postu, otrzymać od spowiednika zamianę na inne pobożne uczynki.

do *d)* Czwartym warunkiem jest spowiedź przed jakimkolwiek kapłanem świeckim lub zakonnym do słuchania spowiedzi upoważnionym. Spowiedź tę odprawić każdy powinien, choćby się grzechu śmiertelnego nie czuł winnym, samo przez się rozumie się, że spowiedź musi być ważna. Nadmienić wypada, że spowiedź wielkanocna i komunia wielkanocna nie mogą być zarazem spowiedzią i komunią jubileuszową, to wynika z orzeczeń wydanych przez św. Stolicę Apostolską z okazyi innych Jubileuszów i z odpowiedzi Nuncyusza apostolskiego w Wiedniu z dnia 5. Marca 1879 L. 33828 do Ordynaryatu Przemyskiego w imieniu Ojca św. przesłanéj. Kto tedy chce dostąpić odpustu jubileuszowego, obowiązany jest prócz spowiedzi i komunii wielkanocnéj, osobno odprawić spowiedź i komunią jubileuszową. Ponieważ osobna spowiedź w tych czasach spowiedzi wielkanocnéj dla Wiernych Dyecezyi Naszéj bardzo rozległéj z liczbą 1,200.000 dusz jest bardzo

trudnym obowiązkiem, a dla dusz pasterzy nadzwyczajnie uciążliwym, przeto pod dniem 3. Marca 1879 prosiliśmy Ojca świętego o przedłużenie Jubileuszu aż do 3. sierpnia, pod dniem atoli 21. Marca 1879 odpowiedział Nam J. W. i Najprzewielebniejszy ks. Ludwik Jaccobini Arcybiskup Tessaloński i Nuncyusz apostolski we Wiedniu, że Jego Świątobliwość Ojciec św. Leon XIII. terminu dla Jubileuszu wyznaczonego przedłużyć nie raczył. Nie pozostaje tedy nic innego jak, by Przewielebni dusz pasterze wzajemnie sobie przy słuchaniu spowiedzi jubileuszowéj pomagali. Prośba Nasza do Rzymu o przedłużenie terminu jubileuszowego była przyczyną małéj zwłoki w wydaniu listu pasterskiego o Jubileuszu.

Zakonnicy mogą spowiedź jubileuszową odprawić nie tylko przed kapłanem swojego zakonu, ale przed każdym innym kapłanem obcego zakonu, lub téż świeckim kapłanem przez Nas do spowiedzi upoważnionym.

Zakonnice mogą spowiedź jubileuszową odprawić nie tylko przed kapłanem upoważnionym do słuchania spowiedzi w tym klasztorze, ale przed innym kapłanem do słuchania spowiedzi zakonnic któregokolwiek klasztoru upoważnionym.

do *e)* Piątym warunkiem jest godne przyjęcie Przenajświętszego Sakramentu Ciała i Krwi Pańskiéj. Ktoby niegodnie przyjął, musi na nowo pojednać się z Bogiem i godnie przyjąć. Komunia ta nie musi być przyjęta w kościele parafialnym, ale w każdym innym kościele. Komunia wielkanocna do dostąpienia odpustu jubileuszowego jak wyżéj powiedziano nie wystarcza. Tylko dzieci, które dotąd do pierwszéj komunii nie przystępywały, mogą być przez spowiednika od przyjęcia komunii dyspenzowane za nałożeniem innego jakiego pobożnego uczynku n. p. modlitwy.

do *f)* Ostatnim warunkiem jest jałmużna, którą każdy ma udzielić albo ubogiemu, albo na inny jaki cel pobożny. Jałmużna ma być nie tylko duchowna ale i materyalna, czy to w pieniądzach, czy odzieży, czy żywności, można ją dać ubogiemu do rąk, można dać zakładom dobroczynnym n. p.: szpitalom, ochronkom, domom sierót, można także dać na *świętopietrze*, do którego osobnym listem pasterskim Kurenda I. L. 343 i Kurenda II. z dnia 20. Stycznia 1879 L. 8/prez. wszystkich Wiernych wzywaliśmy.

4) Porządek, w jakim powyższe warunki dopełnione być mają, zostawiony jest każdemu; tego jednakże koniecznie przestrzegać należy, aby przynajmniéj przy dopełnianiu ostatniego warunku znajdować się w stanie łaski Bożéj, t. j. mieć sumienie wolne od grzechu ciężkiego.

5) Warunki wyżéj przytoczone mogą być przez spowiednika na inne uczynki pobożne zamienione dla tych, którzy ich dopełniać nie mogą, a mianowicie:

a) Dla osób zakonnych płci obojéj.

b) Dla więźniów i chorych osób.

Ponieważ zaś jest ogólna reguła, że spowiedź, komunia (wyjąwszy dziatek) i modlitwa nie mogą być zamienione na inne uczynki pobożne, przeto tylko odwiedzanie kościołów, post i jałmużna podlegają zamianie. Podróżujący, który po wyznaczonym do dostąpienia odpustu jubileuszowego czasie do domu powrócił, może na mocy pozwolenia Ojca św. i późniéj dostąpić odpustu jubileuszowego, jeżeli przepisane wyżéj warunki wypełni.

6) Spowiednicy otrzymują władzę podczas trwania Jubileuszu bardzo obszerną, albowiem:

a) Otrzymują władzę rozgrzeszania od wszystkich najcięższych nawet grzechów, od których w innym czasie władza rozgrzeszania tylko Biskupom, lub nawet wyłącznie samemu tylko Papieżowi przysłuża, nawet od kacerstwa, po poprzedniém atoli wyrzeczeniu się i cofnięciu błędów jak tego prawo wymaga.

b) Odpuszczania wszystkich cenzur i kar kościelnych, nawet takich, które w innym czasie tylko Biskup lub sam tylko Ojciec św. odpuszczać może.

c) Otrzymują spowiednicy władzę nie uwalniać albo dyspenzować od ślubów, ale władzę zamieniać na inne równie dobre i zbawienne, nie zaś na znacznie mniejszéj wagi i wartości pobożne uczynki.

d) Otrzymują władzę zamieniać niektóre do dostąpienia Jubileuszowego odpustu warunki na inne pobożne uczynki jak to wyżéj pod 5 było mówione, i dyspensowania od komunii św. dziatki, które jeszcze do pierwszéj komunii nie były dopuszczone jak to wyżéj ad *c)* było powiedziane. Wyjątki są następujące:

1) Imiennie wyklęci, suspendowani, interdyktem obłożeni lub ci, którzy za popadłych w kary i cenzury uznani lub publicznie ogłoszeni zostali, ci nie mogą być uwolnieni od cenzur, jeżeli w oznaczonym czasie zadość nie uczynią i ze stronami się nie pogodzą, w razie niemożebności mogą być rozgrzeszeni z nałożeniem obowiązku zadosyćuczynienia, zaraz, skoro będą mogli.

2) Nie mogą być uwolnieni od cenzur i obowiązków Ci, którzy w nie według konstytucyi Papieża Benedykta XIV. zaczynającéj się od słowa „*Sacramentum Poenitentiae*“ zostali zawikłani. — ((a zatem osoba kuszona (sollicitata) nie jest uwolniona od obowiązku wydania spowiednika, osoba oskarżająca spowiednika fałszywie o solicytacyą nie może być rozgrzeszona bez wynadgrodzenia krzywdy uczynionéj i odwołania fałszywéj skargi, nareszcie nie może spowiednik rozgrzeszać swego wspólnika i nie może być uwolniony od cenzury spowiednik, który wspólnika grzechu (complicem) rozgrzeszyć się odważył)).

3) Zamieniać ślubów spowiednicy nie mogą,

a) Ślubu dozgonnéj czystości.

b) Ślubu wstąpienia do zakonu.

c) Ślubów, które przez trzecie osoby przyjęte zostały, a których niedopełnienie byłoby z uszczerbkiem praw osób trzecich połączone.

d) Ślubów karzących chroniących od grzechu, wyjąwszy gdyby zamiana na inne pobożne i zbawienne tak samo albo w większéj mierze od grzechu wstrzymać mogła. Tu n. p. należą śluby wstrzemięźliwości od wódki i innych napojów rozpalających, których zmieniać nie wolno, albowiem zagraża niebezpieczeństwo ponownych upadków.

7) Władza ta obszerna dana spowiednikom na czas Jubileuszu; służy tylko podczas trwania Jubileuszu, a to na jeden tylko raz dla każdéj osoby. Władze te obszerne, rozgrzeszania, dyspenzowania i zamiany mogą tylko spowiednicy wykonywać w spowiedzi saméj, a zatem nie po za spowiedzią.

8) W czasie teraźniejszego Jubileuszu nie są zawieszone inne odpusty, można je więc zyskiwać bez różnicy, czy są zupełne, czy tylko częściowe; tak te, które przywiązane są do pewnych kościołów, lub téż do pewnych dni, jako téż te, które do niektórych modlitw lub dobrych uczynków są przywiązane, podobnie téż pozostają w swéj mocy odpusty, nadane pewnym zgromadzeniom zakonnym, bractwom i stowarzyszeniom.

9) Czyli odpustu jubileuszowego tylko raz dostąpić można lub też tyle razy, ilekroć się dopełni wszystkich warunków do dostąpienia tegoż odpustu przepisanych, stanowczo twierdzić nie można, albowiem pismo apostolskie nie zawiera żadnego postanowienia. Zważywszy atoli na okoliczność, że odpust ten zupełny dla dusz zmarłych aplikować można, zważywszy na to, że z okazyi innych Jubileuszów tak zwanych mniejszych Ś. Stolica apostolska kilkakrotnie oświadczyła, że można ich tyle razy dostąpić, ile razy się dopełni wszystkich warunków przepisanych, zdaje się, że twierdzić można, iż tyle razy dostąpią wierni odpustu, ile razy przepisane warunki wypełnią.

Wykazawszy jakie warunki wypełnić potrzeba do uzyskania odpustu Jubileuszowego,

zachęcamy Was pobożni Dyecezyanie, abyście śpieszyli do skarbnicy obfitéj, jaką Nam kościół święty przez usta miłościwie nam panującego Ójca Świętego otwiera, abyście korzystali z czasu zmiłowania Pańskiego, bo oto teraz dzień zmiłowania Pańskiego nadszedł, miłościwe lato nastąpiło. Grzechy nasze przykryły głowy nasze jak mówi Psalmista i ciężką ręką na nas zawisły, śpieszmy do trybunału Pańskiego i oczyśćmy dusze i sumienia nasze, nawróćmy się do Pana Boga naszego, *bo dobrotliwy i miłosierny jest, cierpliwy i mnogiego miłosierdzia i łacny do ubłagania nad złością i kający się złego* Joel 2. 13. „*Przed ołtarzem Pańskim niechaj staną kapłani niechaj wołają: Przepuść o Panie, przepuść ludowi twemu a nie daj dziedzictwa twego na hańbę*“ a modlitwa kapłana na czele ludu błagającego wszytko wyjednać potrafi, wszakże liczne na to mamy w pismie ś. dowody. Gdy Izrael nie mogąc się doczekać zejścia Mojżesza z góry Sinaj ulał złotego cielca i cześć boską mu oddawał, rozgniewał się Bóg srodze i chciał wytępić Izraela, lecz Mojżesz się wstawił za nim i modlił się rzewnie i rzekł Bóg Ex. 32, 10. „*puść mnie, że się rozgniewa zapalczywość moja na nie i wygładzi je, a ciebie uczynię w lud wielki*“. Cóż to znaczy Bóg się prosi Mojżesza? puść mię, cóż może wstrzymać wszechmocnego? Oto modlitwa bo czytamy daléj, *ale Mojżesz modlił się P. Bogu swemu i ubłagany jest Pan, zeby nie uczynił złego, które mówił przeciw ludowi swemu.* Modlił się król Ezechiasz, gdy mu Prorok śmierć zwiastował i przyczynił mu Bóg życia jeszcze lat 15. (Jez. 38. 5.) modlił się Eliasz w czasie posuchy 3letniéj, i wyjednał deszcz i odsunął głód od narodu 3 Król 18, 45. Modlił się Izak za swoją żoną niepłodną i dwoje bliźniąt uzyskał Gen. 25, 24. modlił się Prorok Eliasz i wzbudził z martwych młodzieńca 3 Król 17, 23. Upadła do nóg Zbawicielowi niewiasta Chananejska i uwolnienie od diabła córki swéj uzyskała Mat. 15. 28. Modlitwa jest wszechmocna mówi Teodoret, albowiem wszystko może. *Zaprawdę powiadam wam* rzekł Zbawiciel, *że każdy który prosi otrzymuje* Łuk. 11, 10.

Ztąd téż wzywa nas Ojciec święty do modlitwy, abyśmy tak dla siebie łaski wyprosili jako téż i dla niego pomoc od najwyższego. Czasy są bardzo przykre dla kościoła, nieprzyjaciele się mnożą, nie tylko starzy nieprzyjaciele nie popuścili ze swéj złości i zaciętości, ale nadto nieprzyjaciel rodu ludzkiego nowe zastępy przysposabia i nowe siły gromadzi, jak to wyczytać można z obrad parmalentarnych krajów zachodnich (Belgii, Francyi) modlić się trzeba i modlitwami naszemi wspierać Ojca świętego. Czytamy w księdze II. Mojżesza 17. 11. „że Izrael z Amalikatami dotąd górę trzymał, dokąd Mojżesz ręce swe wzniesione ku Niebu trzymał i modlił się, skoro tylko spuszczał, Amalek zwyciężał tedy Aron i Hlur podpierali ręce jego z obydwu stron, a Mojżesz się modlił i Amaleki pobity został“. Podpierajmyż ręce Ojca św. który się za nas i za cały kościół katolicki modli, biją nań różnego rodzaju nieprzyjaciele, pomagajmy mu modłami naszemi, aby się ręce jego nie spracowały, o to On sam prosi, a zwyciężony będzie nieprzyjaciel, czasy lepsze i spokojne dla kościoła powrócą, poznają ludy, poznają Mocarze świata tego, że na łonie kościoła naszego świętego jest prawda i miłość, na łonie kościoła pokój prawdziwy, módlmy się gorąco, a Pan wejrzy na prośby ludu swego, *boć blisko jest wszystkim, którzy go wzywają* Ps. 114. 18. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa, niechaj będzie z Wami wszystkimi, Amen.

Dan w Pałacu Biskupim,

w Tarnowie dnia 26. Marca 1879.

(L. S.) JÓZEF ALOJZY,

Biskup Tarnowski.

Tarnów 1879. Drukiem A. Rusinowskiego. Nakładem Konsystorza.